

Приоритетите: резултати и посока

Образованието на 21-ви век – качество и нови технологии – поглед „отвътре-навън”

от
д-р Йордан К. Гълъбов
редовен докторант в Катедра Образна и Орална Диагностика
Факултет по Дентална Медицина
МУ-София

Светът в който живеем днес предлага рязко променяща се социална и околна среда, което постепенно налага нуждата от адекватно образование за интегриране на персоналната роля в глобално развиващият се свят. Ключови аспекти на 21 век са персоналните качества, мениджмънта и финансирането, комуникацията, както и международната кооперация. Нараства и нуждата от участие на кадрите от висшите учебни заведения в търсенето на решения на регионално и глобално ниво в сфери като околната среда, мира и международната политика, човешки права, здравеопазване и информационни технологии. Постепенно се налага и оценката на вида и качеството на услугите, които висшето образование предлага спрямо изискванията на пазара и обществото.

Много от проблемите установени в световен мащаб са провала на висшето образование да се адаптира към променящият се свят, с неговите нужди и изисквания, както и недостатъчната отдаденост на държавата по определени въпроси на образованието. Редица фактори, които засягат висшето образование са: ролята на правителството, движението в нивото на популацията и степента на образованост, глобализацията и субрегионализацията, бързият научен прогрес, възможността за достъп и участие, увеличаващата се в световен мащаб чувствителност към нуждата от демокрация и мир, нуждата на променящият се пазар, нуждата от обучение за прилагането на нови технологии, лимитирането във финансирането и приватизацията, реорганизацията на системите и диверсифицирането на структурите.

От държавна гледна точка, налагането на рестрикции във финансирането на базови научни сфери, може впоследствие значително да ограничи развитието на кадри в тези области и да създаде основа на бавно или спиране на развитие им. Във високо развитите страни отдавна се забелязва убеденост в нуждата от централизирано знание на национално ниво и икономическа конкуренция. При тях системата на висшето

образование отдавна споделя с други публични и частни структури отговорността за създаване и трансфер на знания, и има непрекъснат мониторинг на базовите технологични нива на развитие до точка, такава, че да не се изоставя спрямо развиващият се свят. В развиващите се страни образованието се третира от правителствата като още една ценност в напълно отвореният пазар и е обект на финансиране до нива, които покриват нуждите на пазара и способността му за адекватност и възпроизвеждане.

Силната глобализация отдавна достигна и образованието във всичките му форми. Университетите не могат да избегнат последиците от глобализацията, и засилената атмосфера на конкуренция в среда в която финансовите ресурси са все по ограничени. Лесно може да се забележат новите тенденции от страна на университетите като международно обучение, мобилност на факултетите, международно признаване на дипломите, създаването на стратегически обединения между университетите. Силното развитие на комуникационните технологии и Интернет, прави колаборацията между висшите звена възможна и желана в страните на национално и международно ниво. Това създава известна опасност по слабите страни да изостанат сериозно в много направления ако не се приемат адекватни стратегии за уеднаквяване на стандартите. Пример е нашата страна, в контекста на Балканите и Европа, където ролята на висшите учебни заведения е от ключово значение за икономическото развитие.

Развитието в науката и технологиите, има изключително силно влияние върху висшето образование в световен мащаб. Научното познание се променя с бързи темпове тъй като модерните технологии позволяват бързия обмен на информация между учените. Затова е важно студентите да развиват умения и квалификация, които биха им позволили да учат и след като завършат, да подобряват компетенцията си. Пазара за научно развитие става все по конкурентен. В световен мащаб е в ход преосмисляне на Хумболтовият принцип (всеки университет прави своя наука и преподаване). Цената на изследванията създава тенденция за селективност и концентрация или осигуряването на допълнително финансиране чрез стратегически обединения. Има редица видове политики във финансирането на науката в световен мащаб. Все по често правителства финансират директно сфери предварително определени като цели, като така отпада фокуса на финансиране върху авторските разработки. В други сфери, най-вече информационните технологии, медицината и фармацията, редица мощни финансово частни институции, от доста време спонсорират

сами разработки в своите сфери, чрез партньорство с държавни университети. Тъй като пазара, в който се намират е много силен, парите за иновации са големи, което прави научно-изследователските им центрове много мощни, като не са редки случаите, в които надминават с няколко нива държавни изследователски центрове. Това прави връзката им с университетите добра, и предлага добре заплатена работа на кадрите им впоследствие. Това създава дисбаланс в широчината на развитие на науката по сектори, който трябва да се коригира с добра вътрешна държавна политика.

По отношение подобряване на науката и образованието в 21 век може да има редица препоръки. В частност всички играчи от различните сфери като политика, университети, наука, технология, индустрия, бизнес, трябва да формират силна коалиция и да установят постоянен диалог с министерствата и източниците на финансиране. Трябва да се уточни отношението на висшето образование с националният модел за развитие (ако има такъв), с какво би могъл да допринесе и как да се подобри. Каква е релевантността на научно-технологичните изследвания, интеграцията им в процеса на глобално развитие, нуждата им от промяна, предложения за гарантирането им. Релевантност относно отговора им на нуждите и търсенията, как да се постигне такъв. Значимост на науката за производствения сектор, икономическата система и нуждата от постоянна модернизация на държавата и политическата кооперация.

Живеем във време в което технологиите трябва да еволюират заедно със обучението и знанието. Не само, че технологиите се използват като средство за продуктивност, но връзката им с образованието трябва да се засили. В световен мащаб има редица научни платформи където учени и техните екипи споделят свои нови знания и разработки. Те достигат до всички като това предоставя възможност и други екипи да се убедят в смисъла на тези разработки и в тяхната достоверност. Създава се мултицентричност, и възможност за партньорска дейност с други университети. У нас има недостиг на комуникация между университетите, както и между тях и централизираната научна институция. До голяма степен това е така поради съществуващите стари методи на обмен на информация нехарактерни за 21 век. Две от основните ценности на нашето съвремие са времето и информацията. В крак със 21 век е научните разработки и екипи да дигитализират своята работа, да се даде свобода и лесен достъп до тази информация.

Модерната наука е интердисциплинарна, като ограничаването на информацията от всяка специфична дисциплина поражда забавяне на целия механизъм. Ако всеки

университет има своя on-line платформа-база за споделяне на информация, тя може да бъде интегрирана и на национално ниво като мрежа, която да отвори нови възможности за комуникация и развитие. Технологиите предлагат качествено нови измерения за развитие на университетите, и може да улесни прехода им към наука и образование към 21 век.

Налага се нуждата от ефективна политика за развитие на научният персонал. Това цели да се справи с проблеми като: набавяне на вдъхновяващи лидер на научните екип, чрез създаване добри условия за работа и конкурентни заплати във висшите учебни заведения, където традиционно възнаграждението за членовете на научните екипи (макар и успешни) е твърде ниско. Подобряване на възрастовият профайл на много висши учебни заведения, в които персонала на научните екипи е на 55-60 години. Създаване на добри условия за развитие на младите учени. Непрекъснато повишаване на квалификацията на персонала, особено на постдокторантско ниво, също така е креативно кариерно структурно развитие на изследователите и екипа. Редуциране на настоящата разлика между заплащането в бизнеса и университети с добри научни кадри.

Нужна е рационализация на научните дейности, с цел стимулиране на висшите учебни заведения и държавата ефективно да координират научната програма, която е доста фрагментирана.Трябва да се обърне внимание на центровете с интердисциплинарно значение, тъй като доста от тях са с реално влияние върху индустрията.

Университетите са обединения от колежи и факултети с определена мисия, като всички зависят директно от кадрите си с професионална сертификация. Достъпа до специализация на студенти и млади учени трябва да се улесни. В ерата на бързо разрастваща се технология и променящи се нужди, университетите и държавата имат задължението да произведат млади хора, които могат да генерират идеи и които имат широкото познание да отговорят бързо и адекватно на новите предизвикателства.